

Defensie

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Ministerie van Defensie

Zandmaas en Grensmaas

Accountantsrapport bij Voortgangsrapportage 17

**Uitgebracht ten behoeve van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal**

Peildatum 01 januari 2010

Datum: 30 maart 2010
Rapportnr.8309

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
1 INLEIDING	4
2 DE OVER DE PERIODE 1 JANUARI 2009 TOT EN MET 31 DECEMBER 2009 IN VOORTGANGSRAPPORTAGES 16 EN 17 VERANTWOORDE VERPLICHTINGEN, UITGAVEN EN ONTVANGSTEN	6
2.1 Accountantsverklaring	6
3 DE VOLLEDIGHEID EN DE TOTSTANDKOMING VAN DE IN DE VOORTGANGSRAPPORTAGE 17 OPGENOMEN INFORMATIE EN DE TOEREIKENDHEID VAN DE BEHEERSING EN HET BEHEER VAN HET PROJECT	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Criteria	8
3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden	9
3.4 Conclusies	10
3.5 Bevindingen	11
BIJLAGE: VOORTGANGSRAPPORTAGE 17 ZANDMAAS EN GRENSMAAS	13

Voorwoord

Om de aanpak en werkwijze van de departementale auditdiensten met betrekking tot de controle- en rapportage taak voortvloeiend uit de Regeling grote projecten te stroomlijnen en zoveel mogelijk te uniformeren heeft binnen de departementale auditdiensten een herijking van deze aanpak en werkwijze plaatsgevonden. Dit heeft naast een gewijzigde aanpak eveneens geleid tot een gewijzigde rapportage. Deze rapportage wijkt daarom af van de vorige door ons uitgebrachte rapportages.

In de Regeling grote projecten wordt in het kader van de voortgangsrapportage een oordeel gevraagd over een aantal nader benoemde aspecten. In relatie tot de geldende beroepsregels voor accountants leidt dit in beginsel tot een assurance opdracht.

Op grond van de beroepsregels hebben wij de opdracht tweeledig verdeeld en rapporteren wij als volgt:

- verantwoording van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten over de periode 1 januari 2009 tot en met 31 december 2009: accountantsverklaring;
- volledigheid en totstandkomingsproces van de informatie in de voortgangsrapportage 17 en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project in de periode 1 januari 2009 tot en met 31 december 2009: assurance-rapportage met conclusies (met onderliggende bevindingen).

In hoofdstuk 2 is de accountantsverklaring bij de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten opgenomen.

In hoofdstuk 3 zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot:

- de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage 17 in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten;
- het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en van de niet-financiële informatie;
- de beheersing en het beheer van het project.

1 Inleiding

Opdracht

Het project Zandmaas en Grensmaas is voortgekomen uit het in 1995 door het Kabinet gepresenteerde Deltaplan Grote rivieren. Op 18 april 1997 is door de Minister van Verkeer en Waterstaat, de provincie Limburg en de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een bestuursovereenkomst afgesloten voor het Maasproject. Het Maasproject omvat de projecten Grensmaas, Zandmaas en Maasroute en wordt uitgevoerd door de projectdirectie RWS Maaswerken. Het project Maasroute is door de Tweede Kamer niet aangewezen als groot project en valt derhalve buiten deze rapportage. In het kader van de Regeling grote projecten dient bij voortgangsrapportages periodiek een accountantsrapport gevoegd te worden met een oordeel over:

- de beheersing en het beheer van het project, waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle;
- de kwaliteit en de volledigheid van de in de voortgangsrapportages opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Minister van Verkeer en Waterstaat in de vorm van een joint audit door de departementale auditdienst van het ministerie van Verkeer en Waterstaat en de auditdienst van het ministerie van Defensie

Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben voortgangsrapportage 17 met als peildatum 1 januari 2010, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Verkeer en Waterstaat.

De beheersing en het beheer van het project, zoals dat gedurende 2009 plaatsvond, is eveneens door ons onderzocht.

Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een accountantsverklaring af te geven met betrekking tot de in de voortgangsrapportages verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten over de periode 1 januari 2009 – 31 december 2009;
- conclusies te formuleren over:
  - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en

deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie;

- het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie;
- de beheersing en het beheer van het project gedurende 2009.

2 De over de periode 1 januari 2009 tot en met 31 december 2009 in voortgangsrapportages 16 en 17 verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

2.1 Accountantsverklaring

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Opdracht

Wij hebben de juistheid, volledigheid en comptabele rechtmatigheid van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten zoals opgenomen in de kolom "deze periode" van respectievelijk de tabellen 8, 6 en 7 van de voortgangsrapportages 16 en 17 inzake het project Zandmaas en Grensmaas gecontroleerd.

De Minister van Verkeer en Waterstaat is uit hoofde van de Regeling grote projecten verantwoordelijk voor het opstellen en aan de Tweede Kamer toezenden van de voortgangsrapportages alsmede voor de juistheid, volledigheid en comptabele rechtmatigheid van de daarin opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten.

Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de juistheid, volledigheid en comptabele rechtmatigheid van deze verplichtingen, uitgaven en ontvangsten.

Werkzaamheden

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht. Dienovereenkomstig dienen wij onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen over de juistheid, volledigheid en comptabele rechtmatigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Oordeel

Naar ons oordeel geven de voortgangsrapportages 16 en 17 in de kolom "deze periode" van respectievelijk de tabellen 8, 6 en 7 de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in alle van materieel belang zijnde aspecten juist en volledig weer op basis van het kas-verplichtingenstelsel als bedoeld in artikel 3 van de Comptabiliteitswet 2001.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in de kolom "deze periode" van deze tabellen verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in alle van materieel belang zijnde aspecten voldoen aan de eis van comptabele rechtmatigheid als bedoeld in de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2009.

Den Haag, 30 maart 2010

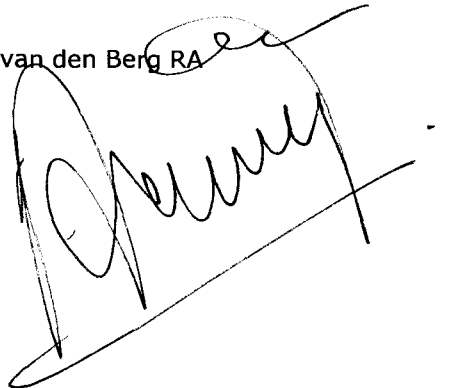
Directeur Auditdienst van het ministerie van Verkeer en Waterstaat

P. Scholte RA

Programmamanager personeelbeheer en Grote Projecten
Auditdienst Ministerie van Defensie.

A. van den Berg RA

3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage 17 opgenomen informatie en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de bijgevoegde voortgangsrapportage in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten, met betrekking tot het proces van totstandkoming van toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie en met betrekking tot de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

De Minister van Verkeer en Waterstaat is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage en voor de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 "Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie" en Standaard 3400 "Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie". Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de Regeling grote projecten.

Met betrekking tot de totstandkoming van toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand dient te komen. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn

dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingsproces zijn belegd;
- het totstandkomingsproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingsproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met andere in de voortgangsrapportage opgenomen informatie.

Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De toereikendheid van de de beheersing en het beheer van het project is beoordeeld aan de hand van het specifiek voor RWS Maaswerken ontwikkelde beheersmodel¹.

Dit beheersmodel beschrijft onder andere de inrichting van de projectorganisatie en de beheersmaatregelen met betrekking tot het risicomanagement, de planning en de voortgangsbewaking, de interne en externe informatievoorziening, het budgetbeheer, het beheer van de post onvoorzien en de toepassing van het instrument auditing.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

3.3.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

Ter zake van de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens of artikel 12 van de Regeling grote projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.

3.3.2 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

¹ In artikel 10 van de Regeling grote projecten (kamerstuk 30351 vergaderjaar 2005-2006) is aangegeven dat in de basisrapportage moet worden aangegeven op welke wijze het project zal worden beheerst en beheerd. Voor het project Zandmaas en Grensmaas is geen basisrapportage gemaakt. Het project is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren. In 2005 heeft het ministerie van Verkeer en Waterstaat een Basismodel Beheersing Grote Projecten vastgesteld. In dit model is aangegeven dat de nadere invulling van de geformuleerde randvoorwaarden moet plaatsvinden in het specifiek voor het project te ontwikkelen beheersmodel.

Voorts zijn wij nagegaan dat de opgenomen toekomstgerichte financiële informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage.

3.3.3 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan dat de opgenomen niet-financiële informatie niet strijdig is met de (toekomstgerichte) financiële informatie in de voortgangsrapportage.

3,3,4 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

Wij hebben de opzet en werking van specifieke onderdelen van de projectorganisatie - waaronder de administratieve processen en interne controlemaatregelen - beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van Verkeer en Waterstaat vastgestelde beheersmodel, door middel van interviews en de beoordeling van de relevante documentatie ter zake.

Wij hebben hierbij met name aandacht besteed aan de beheersmaatregelen met betrekking tot de planning en de voortgangsbewaking, het scopebeheer, het budgetbeheer, de interne en externe informatievoorziening, het risicomanagement, het beheer van de post onvoorzien en de toepassing van het instrument auditing.

3.4 **Conclusies**

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

3.4.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De in artikel 12 van de Regeling grote projecten voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.

3.4.2 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie*

De in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen.

Wij hebben vastgesteld dat de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie.

3.4.3 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie*

De in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen.

Wij hebben vastgesteld dat de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig is met de (toekomstgerichte) financiële informatie.

3.4.4 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

De opzet van de beheersing en het beheer van de projecten Zandmaas en Grensmaas was gedurende 2009 in overeenstemming met het binnen het ministerie vastgestelde beheersmodel en voldeed wat betreft het bestaan en de werking aan de eraan te stellen eisen.

3.5 Bevindingen

3.5.1 *De totstandkoming van de informatie*

De totstandkoming van de voortgangsrapportage is beschreven in de Nota Projectbeheersing en Bedrijfsvoering 2009/2010. Wij hebben vastgesteld dat de voortgangsrapportage transparant, overeenkomstig de beschreven procedure tot stand is gekomen. De verantwoordelijkheden in het proces zijn duidelijk belegd.

3.5.2 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

De processen scopebeheer, planning en voortgang, ramingen, budgetbeheer, risicomanagement en de inrichting van de projectorganisatie zijn beschreven in de nota Projectbeheersing en Bedrijfsvoering 2009/2010 welke is vastgesteld door de plaatsvervangend Directeur-Generaal RWS. Wij hebben vastgesteld dat de organisatie werkt conform hetgeen beschreven is in deze nota.

Op 18 september 2009 is in het DT RWS het beleidsvoornemen organisatieverandering Projectdirectie RWS Maaswerken vastgesteld. Dit betekent dat de projectdirectie is opgeheven per 1 januari 2010 en dat de twee afzonderlijke projecten Zandmaas en Grensmaas worden ondergebracht bij de Directie Projecten van de Directie Infrastructuur van RWS. Deze overgang heeft gevolgen voor de projectorganisatie in 2010 en wordt door de organisatie onderkend als risico. Wij onderschrijven deze opvatting. Wij bevelen aan in de loop van 2010 een audit te laten uitvoeren om eventuele gevolgen van de gewijzigde aansturing in beeld te brengen. Deze audit kan worden opgenomen in het nog vast te stellen Auditplan 2010.

De wijze van aansturing van de zelfrealisatoren is verschillend bij Grensmaas en Zandmaas. Bij de Grensmaasprojecten uit zich dit door het actief samen met de contractpartner beheersen van de restrisico's van de Staat. Bij de Zandmaasprojecten is daar niet of nauwelijks sprake van. De contracten bieden geen stuurmogelijkheden doch slechts juridische zekerheden bij wanprestatie van de contractpartner. Wij bevelen aan dat de Staat het initiatief neemt om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de risico's bij de zelfrealisatoren met mogelijke gevolgen voor de

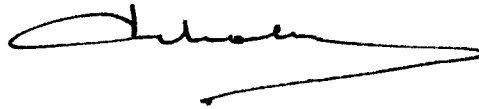
Staat. In een door ons uitgevoerde audit in 2009 met betrekking tot een contract met een van de zelfrealisatoren binnen de Zandmaas, is een dergelijke aanbeveling ook gedaan. Deze is inmiddels door de projectorganisatie overgenomen.

Wij zijn gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

Den Haag, 30 maart 2010

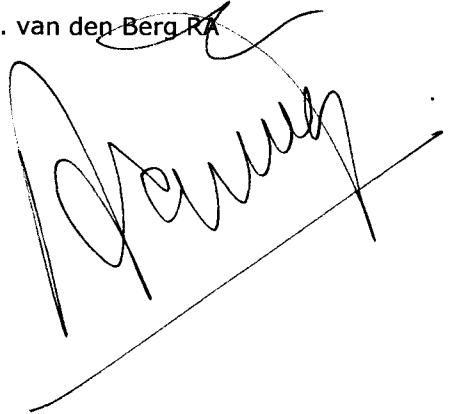
Directeur Auditdienst van het ministerie van Verkeer en Waterstaat,

P. Scholte RA

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'P. Scholte', with a long horizontal stroke extending to the right.

Programmamanager personeelbeheer en Grote Projecten
Auditdienst Ministerie van Defensie

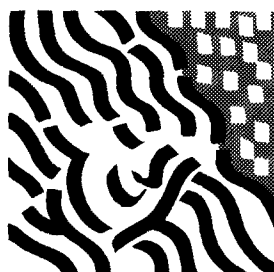
A. van den Berg RA

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. van den Berg', with a long horizontal stroke extending to the right.

Bijlage: Voortgangsrapportage 17 Zandmaas en Grensmaas

17^E VOORTGANGSRAPPORTAGE
ZANDMAAS EN GRENSMAAS

1 JULI – 31 DECEMBER 2009

**Werken aan
de Maas van morgen**

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Leeswijzer	6
2. Het project in zijn omgeving	7
3 Essentialia Zandmaas en Grensmaas	9
3.1 Doelstellingen	9
3.2 Maatregelenpakket.....	9
3.3 Convenantpartners	9
3.4 Historisch financieel overzicht.....	9
4. Voortgang	10
4.1 Zandmaas	10
4.2 Grensmaas	11
4.3 Kaden.....	13
5. Projectbeheersing	14
5.1 Kwaliteit.....	14
5.2 Scopewijzigingen	14
5.3 Planning	14
5.4 Financiën	18
5.5 Risico's	22
5.6 Prognose eindstand	25
Bijlage 1 Afkortingenlijst.....	28
Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas maatregelen	29
Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas maatregelen	30
Bijlage 4 Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute	31
Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas	31
Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas	32
Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 17	33

Samenvatting

Voortgang Zandmaas

De uitvoering van de rivierverruimingsprojecten ligt op schema. Bij de peilopzet van de stuwpanden Grave en Sambeek is gestart met de afhandeling van de (vernattings)schades voor met name de landbouw.

De realisatie van de hoogwatergeul Well Aijen is nog niet gestart. Kampergeul B.V. heeft in januari 2009 per brief aan RWS Maaswerken kenbaar gemaakt dat zij onvoorwaardelijk de realisatie van de hoogwatergeul ter hand zal nemen en af zal ronden binnen de in de overeenkomst bepaalde termijnen. In haar voortgangsrapportage heeft de zelfrealisator aangegeven dat er een risico bestaat op vertraging van het werk als gevolg van de voorgenomen aanwijzing door RCE tot archeologisch Rijksmonument wat geleid heeft tot de noodzaak om een monumentenvergunning aan te vragen. De zelfrealisator erkent voor de mogelijke vertraging overigens op voorhand geen enkele verantwoordelijkheid. RWS Maaswerken is van mening dat het tijdig realiseren van de hoogwatergeul op grond van de overeenkomst een verantwoordelijkheid is van Kampergeul B.V.

Ten behoeve van de aankoop van gronden voor de nevengeulen voor de realisatie van de natuurdoelstelling is aan de bestuurlijke (convenant)partners ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de provincie Limburg een voorstel gedaan. In dit voorstel gaat het om de noodzaak voor het opnemen van de mogelijkheid tot onteigening op basis van een inpassingplan, alsmede volledige schadeloosstelling. De provincie Limburg heeft de bereidheid getoond te onderzoeken in hoeverre er een provinciaal inpassingplan kan worden opgesteld voor de beide nevengeulen. LNV en de provincie bekijken de financiële consequenties. Een provinciaal inpassingplan geeft de mogelijkheid om alsnog te onteigenen. RWS Maaswerken is in overleg met LNV en de provincie Limburg over de wijze waarop de resterende natuurhectares kunnen worden gerealiseerd.

Voor het Heukelomse beekgebied geldt een principeakkoord over een vrijwillig ruilplan. Daarmee komt de realisatie van de natuurdoelstelling voor RWS Maaswerken op 136 ha. De kans bestaat nog dat de natuurdoelstelling niet volledig wordt gerealiseerd en dat in het Heukelomse beekgebied natschade als gevolg van de peilopzet moet worden vergoed.

Voortgang Grensmaas

De werkzaamheden die door het Consortium Grensmaas worden gerealiseerd lopen volgens de planning die bij de evaluatie van 2008 is besproken. Dit betekent dat, ondanks de latere start van de werkzaamheden, er momenteel nog geen redenen zijn om het behalen van de projectmijlpalen ter discussie te stellen. Ook wordt voortvarend gewerkt aan de uitvoering van de Vlaamse Boertienlocaties. De bodem- en oeverbestortingen in Meers en in Itteren zijn nagenoeg gereed en kunnen waarschijnlijk begin 2010 definitief worden opgeleverd.

Rondom de verlegging van de LAL-leidingen van Air Liquide heeft het bevoegd gezag besloten dat deze uiterlijk 1 november 2010 dienen te zijn verlegd. Air Liquide is verantwoordelijk voor het verkrijgen van toestemming van de grondeigenaren om de leiding te (ver)leggen in de gronden van die eigenaren en heeft aangegeven dat 1 november 2010 haalbaar is onder voorwaarde dat de benodigde toestemming minnelijk geschiedt. Het verleggen van de leiding heeft voorsnog geen invloed op het behalen van de hoogwaterdoelstelling.

Voortgang Kaden

RWS Maaswerken is nagenoeg klaar met haar werk aan de kaden in Roermond, Venlo, Gennep en Middelaar. De werken zijn formeel opgeleverd door de aannemer. In Venlo liggen op twee trajecten nog enkele tientallen meters kaden die door de gemeente zelf worden gerealiseerd tijdens andere eigen werkzaamheden van de gemeente. Voor beide trajecten is de gemeente Venlo dan ook verantwoordelijk voor de planologische en technische inpassing voor wat betreft de permanente voorzieningen alsmede voor de tijdelijke voorzieningen bij hoogwater. Dit is in een bestuurlijk overleg afgesproken en in een brief aan het college van B&W vastgelegd. De door Venlo voorgestelde tijdelijke voorzieningen voor de twee trajecten zijn door het waterschap goedgekeurd, waarna het tracé in het calamiteitenplan van het waterschap is opgenomen. In het eerste kwartaal van 2010 vindt een regulier bestuurlijk overleg plaats tussen het Rijk en de waterschappen over de afbouw van de laatste trajecten.

Scope

In de rapportageperiode zijn de scopes van Zandmaas en Grensmaas niet gewijzigd.

Tijd

De hoogwaterbeschermingsmaatregelen voor de Zandmaas dienen in 2015 gerealiseerd te zijn. De hoogwaterbeschermingsmaatregelen voor de Grensmaas dienen in 2017 te zijn gerealiseerd. Behoudens de nog lopende discussie over sluitstukkaden, met consequenties voor scope, tijd en geld, geeft de afgelopen periode geen aanleiding deze einddoelen bij te stellen. In een Algemeen Overleg op 17 november 2009 tussen de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en de vaste commissie voor VenW, de commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor LNV over de voortgang van Zandmaas en Grensmaas heeft de staatssecretaris aangegeven dat voor 2020 de maatregelen om de hoogwaterdoelstelling te halen dienen te zijn gerealiseerd. Het halen van de natuurdoelstelling voor de Zandmaas blijft een aandachtspunt.

Projectbeheersing

In september is in het DT/RWS het beleidsvoornemen "Toekomst Maaswerken" vastgesteld. De zelfstandige projectdirectie wordt per 1 januari 2010 opgeheven. RWS Maaswerken wordt dan aangestuurd door de Directie Projecten/Dienst Infrastructuur van Rijkswaterstaat.

Financiën en risico's

Ten opzichte van de vorige voortgangsrapportage (VGR 16) is het projectbudget van Zandmaas met € 5,6 miljoen gedaald tot € 534,2 miljoen. Het projectbudget van Grensmaas is met € 5,5 miljoen gestegen tot € 147,1 miljoen. De belangrijkste reden hiervoor komt voort uit een overboeking van € 5,3 miljoen vanuit het overschot (verschil tussen projectbudget en prognose eindstand) van Zandmaas naar Grensmaas. De reden voor deze overboeking is een uitbreiding van twee activiteiten (het opsporen en ruimen van explosieven en rivierkundige maatregelen).

De prognose eindstand voor Zandmaas is met € 1,7 miljoen gestegen en bedraagt € 500,7 miljoen. Dit betekent dat Zandmaas een prognose eindstand heeft die € 33,5 miljoen lager is dan het budget. Voor Grensmaas is de prognose gedaald met € 0,6 miljoen en bedraagt nu € 146,3 miljoen. Deze daling en de hierboven beschreven mutatie in het projectbudget heeft ervoor gezorgd dat Grensmaas met haar prognose nu ook binnen het budget blijft. Dit betekent dat Grensmaas een prognose eindstand heeft die € 0,7 miljoen lager is dan het budget.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Deze halfjaarlijkse rapportage wordt uitgebracht in het kader van de 'Regeling grote projecten' van de Tweede Kamer en betreft de periode van 1 juli tot en met 31 december 2009. De rapportage beschrijft de voortgang van de projecten Zandmaas en Grensmaas binnen RWS Maaswerken. Tevens is een financiële verantwoording opgenomen, waarin met name aandacht wordt besteed aan afwijkingen ten opzichte van de vorige periode. Ten slotte zijn de risico's van de projecten in beeld gebracht.

Naast genoemde projecten maakt het deelproject Maasroute deel uit van RWS Maaswerken. Dit deelproject is door de Tweede Kamer niet aangewezen als Groot Project en is daarom niet meegenomen, uitgezonderd de raakvlakken met de Zandmaas en de Grensmaas.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft een korte beschrijving van de relevante ontwikkelingen in de omgeving van het project. Na een korte beschrijving van de essentialia van het project in hoofdstuk 3, gaat hoofdstuk 4 in op de voortgang van het project en de diverse raakvlakken die bij het project een rol spelen. Aansluitend staat hoofdstuk 5 in het teken van de projectbeheersing. Het accent ligt op de scopewijzigingen en mutaties in de planning, de financiën en de belangrijkste risico's ten opzichte van de eerdere rapportages.

2. Het project in zijn omgeving

Een groot (nat) project als Maaswerken met haar lange uitvoeringsduur staat constant onder invloed van ontwikkelingen. Er zijn ruimtelijke ontwikkelingen in en nabij het Maasdal en veranderingen in beleid en wet- en regelgeving. Tevens kan de toenemende (mondiale) aandacht voor klimaatverandering van invloed kan zijn op de scopes RWS Maaswerken. In voorgaande Voortgangsrapportages Zandmaas en Grensmaas zijn risicoprofielen gedefinieerd en voorzien van budgetten. Daarin wordt voornamelijk geanticipeerd of gereageerd op veranderingen in beleid en wet- en regelgeving.

Natura 2000 en Natuurwetgeving

Het voor het project meest relevante ontwerp-aanwijzingsbesluit (dat voor het Natura 2000 gebied Grensmaas) ingevolge de Natuurbeschermingswet 1998 is in september 2008 gepubliceerd. Het definitieve aanwijzingsbesluit Grensmaas wordt volgens planning van het ministerie van LNV in de tweede helft van 2010 gepubliceerd, waarmee de aanwijzing van dit Natura 2000 gebied definitief is. Aangezien het habitatrichtlijnbeschermingsregime van de Natura 2000 gebieden al sinds de aanmelding in Brussel van kracht is en het Grensmaasproject is opgenomen in het conceptbeheerplan, vormt het aanwijzingsbesluit en het beheerplan naar verwachting geen belemmering voor de tijdige uitvoering van het Maaswerkenproject.

Leidraad Rivieren

De Leidraad Rivieren geeft aanbevelingen voor het ontwerpen, aanleggen en beheren van rivierdijken en rivierverruimende maatregelen en vervangt de voormalige TAW leidraden. Voor een aantal aspecten geeft de leidraad geen invulling voor de toepassing bij Maaskaden; zoals voor de aspecten robuustheid, kabels en leidingen etc. Deze aspecten dienen uitgewerkt te worden in een ontwerp kader voor de Maaskaden, waarbij zoveel mogelijk aangesloten dient te worden bij de praktijk van ontwerp en aanleg van de kaden in Roermond, Venlo en Gennep.

Sinds het voorjaar van 2009 speelt er een discussie over het ontwerp kader voor de Maas, met name met betrekking tot robuustheid. Het ontwerp kader zal in de eerste helft van 2010 worden vastgesteld.

Bodemkwaliteit

Begin juni 2009 heeft de Commissie Verheijen haar advies over de zandwinputten aan de minister van VROM aangeboden. De Commissie bepleit een zorgvuldige afweging bij het vullen van zandwinputten waarbij tenminste locatiekeuze, kwaliteit van de te gebruiken grond en communicatie met de omgeving een belangrijke rol spelen. In de loop van 2009 zijn de aanbevelingen van de Commissie verder uitgewerkt in de "Handreiking voor het herinrichten van diepe plassen". Om de wettelijke verankering te borgen wordt de handreiking in 2010 omgezet in een circulaire. De circulaire werkt niet met terugwerkende kracht zodat reeds in uitvoering zijnde initiatieven buiten de reikwijdte van de circulaire vallen. De projecten Grensmaas en Well Aijen moeten wel rekening houden met eisen die uit de Handreiking dan wel circulaire voortkomen.

Waterwet

Met ingang van 22 december 2009 is de Waterwet in werking getreden. De Waterwet beoogt om met de bundeling van 8 wetten een uniform kader voor het waterbeheer te creëren waarmee de regedruk zal afnemen. Doordat nog niet alle bij de Waterwet horende besluiten tegelijk met de Waterwet in werking zijn getreden (zoals het Besluit lozing buiten inrichtingen), bestaat de kans dat er meer werkzaamheden dan gepland via Waterwetvergunningen geregeld zullen moeten worden dan via meldingen. Doorlooptijden voor vergunningen zijn aanzienlijk langer dan meldingen waardoor een langere voorbereidingstijd noodzakelijk zou kunnen zijn. Het is nog onduidelijk op welke termijn de besluiten wel volledig in werking zullen treden. Voor de planning van de binnen de Zandmaas en Grensmaas reeds lopende projecten heeft de Waterwet geen gevolgen.

Marktontwikkelingen

Er zijn signalen dat de marktpartijen die betrokken zijn bij het Maaswerkenproject last beginnen te krijgen van de economische crisis waardoor de afzetmarkt van zand en grind lijkt te krimpen en de businesscases van de lopende zelfrealisatieprojecten kan verslechteren. Gevolg is een lager wintempo, met name bij de zelfrealisatieprojecten Lomm en Grensmaas. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft in het Algemeen Overleg van 17 november 2009 met de vaste commissie voor VenW, de commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor LNV over de voortgang

Zandmaas en Grensmaas aangegeven dat het dalen van de grindprijs door marktontwikkelingen valt onder de risico's die voor rekening van een zelfrealisator komen.

3 Essentialia Zandmaas en Grensmaas

3.1 Doelstellingen

Na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995, presenteerde het kabinet in februari 1995 het Deltaplan Grote Rivieren. De Zandmaas en Grensmaas maken deel uit van dit plan. Belangrijkste doelstelling van deze projecten is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater in de Maas. In bijlage 2 en 3 worden de doelstellingen meer uitvoerig geschetst.

De hoogwaterbeschermingsmaatregelen, behoudens het traject van de sluitstukkaden, dienen voor de Zandmaas in 2015 en voor de Grensmaas in 2017 te zijn gerealiseerd. Voor de bevolkingscentra langs de Zandmaas diende de bescherming vóór 2008 te zijn bereikt. Daarom zijn de kademaatregelen in de gemeenten Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar met voorrang uitgevoerd.

3.2 Maatregelenpakket

Het maatregelenpakket van de Zandmaas bestaat onder meer uit het aanleggen en verhogen van kaden, het verruimen van de rivier de Maas, de aanleg van een retentiegebied en hoogwatergeulen en het bevorderen van natuurontwikkeling. Daarnaast vinden mitigerende maatregelen plaats, met name door de uitvoering van peilopzet.

Het maatregelenpakket van de Grensmaas bestaat uit het verruimen van de rivier, de aanleg van kaden, de aanleg van dekgrondbergingen en nevengeulen en het bevorderen van natuurontwikkeling. Dit wordt gecombineerd met de winning van grind. Daarnaast vinden mitigerende maatregelen plaats ter voorkoming van grondwaterstanddaling.

3.3 Convenantpartners

Bij het project zijn drie convenantpartners betrokken: het ministerie van Verkeer en Waterstaat (VenW), de provincie Limburg en het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De verschillende maatregelen worden voorbereid en uitgevoerd door RWS Maaswerken, die financieel en organisatorisch onder de verantwoordelijkheid van VenW valt.

3.4 Historisch financieel overzicht

De totale bijdrage van VenW aan de projecten Zandmaas en Grensmaas op het moment van het Ontwerp Tracébesluit Zandmaas/Maasroute (OTB 1998) was € 358,5 miljoen. Het totale projectbudget van RWS Maaswerken sloot op dat moment op € 381 miljoen, prijspeil 1998 (pp '98). De uitsplitsing van dit projectbudget voor Zandmaas en Grensmaas is in tabel 1 zichtbaar gemaakt. Dit budget wordt in de voortgangsrapportages als basis genomen.

Tabel 1 Het referentiebudget voor RWS Maaswerken ten tijde van OTB 1998

Onderdeel en bijdrage		Miljoen Gulden prijspeil 1998	Miljoen Euro prijspeil 1998
Zandmaas	Bijdrage V&W	680	308,6
	Bijdrage LNV en provincie Limburg	27	12,3
Totaal		707	321
Grensmaas	Bijdrage V&W	110	49,9
	Bijdrage nog te verdelen over convenantpartners	23	10,4
Totaal		133	60
Totaal Zandmaas en Grensmaas		840	381¹

¹ Het bedrag van € 381 miljoen zoals hier in de historische tabel opgenomen is nog inclusief de bijdrage van LNV van € 10 miljoen. Deze bijdrage loopt niet via de begroting van V&W maar via die van LNV. Dit is in de tabellen projectbudget (tabel 3) en mutatieoverzichten (tabel 4 en 5) gecorrigeerd.

4. Voortgang

4.1 Zandmaas

Uitvoering retentiegebied Lateraalkanaal West

De opdrachtnemer is in oktober gestart met de uitvoering van het werk. Als eerste is begonnen met het verwijderen van de begroeiing. Het grondwerk zal begin 2010 starten.

Het onderzoek naar de noodzaak en omvang van de aanpassing van de waterkerende constructies rond de St Annabeemd en de kering ter plaatse van het tunneltje onder de N280 heeft vertraging opgelopen. Verwacht wordt dat dit onderzoek in het eerste kwartaal van 2010 afgerond kan zijn.

Uitvoering rivierverruiming

Zomerbedverdieping stuwpand Grave

De uitvoering is eind november gestart. De vermarktbaar grond wordt afgevoerd naar de scheidingsinstallatie van de opdrachtnemer in Moerdijk. De niet vermarktbaar grond wordt verwerkt in het noordelijk deel van de hoogwatergeul Lomm.

In het kader van de Natuurbeschermingswet behoeft geen vergunning te worden aangevraagd. LNV deelt deze conclusie.

Peilopzet stuwpand Grave

Op basis van bestuurlijk overleg in september met de waterschappen, waarbij de waterschappen hebben aangegeven het vigerende voorstel voor één loket te risicovol te vinden, heeft RWS Maaswerken een tegenvoorstel aan de waterschappen gedaan. Dit voorstel houdt in dat RWS Maaswerken voor zowel de mitigatie als het schadeloket voor de landbouw zelf deze activiteiten ter hand neemt. De waterschappen hebben met betrekking tot dit nieuwe voorstel nog geen eensluitend standpunt ingenomen. Het waterschap Peel en Maasvallei is akkoord en de beide andere waterschappen verzoeken om een nieuw bestuurlijk overleg waarbij zij voornamelijk vasthouden aan de één-loketgedachte. De Waterschappen bereiden een tegenvoorstel voor. In het eerste kwartaal van 2010 vindt hierover bestuurlijk overleg plaats. Het heeft geen gevolgen voor de implementatie van de peilopzet en de realisatie van de hoogwaterbescherming.

Zomerbedverdieping stuwpand Sambeek

De opdrachtnemer start in januari 2010 met de voorbereiding van de vergunningaanvragen, die onder de nieuwe procedure van de Waterwet vallen.

Aanpassing stuw Sambeek

De aannemer heeft de stalen jukken van de stuw vervangen. Voor de overige stuwonderdelen, met uitzondering van de bodembestorting, is opdracht gegeven.

Peilopzet stuwpand Sambeek

De activiteiten liggen op schema. Ook hier speelt de afhandeling van de (vernattings)schades voor met name de landbouw zoals is aangegeven bij peilopzet stuwpand Grave.

Uitvoering hoogwatergeulen

Hoogwatergeul Lomm

De zelfrealisator DCM geeft in haar voortgangsrapportage aan:

"In november 2009 is er gestart met archeologisch onderzoek, fase 3. E.e.a. loopt volgens planning. Tegen het einde van 2009 zal het huidige winwerktuig worden afgevoerd en in het begin van 2010 worden vervangen door een andere installatie. Dit heeft geen invloed op de planning. Vanaf april 2010 zal er door Maaswerken een hoeveelheid van circa 130.000 m³ niet vermarktbaar specie worden aangevoerd. De specie komt vrij bij de verbreding en verdieping van het zomerbed van het stuwpand Grave. De specie zal worden verwerkt in het noordelijk deel van de hoogwatergeul".

De zelfrealisator is al enige tijd bezig met het voorbereiden van een optimalisatieplan voor de hoogwatergeul in combinatie met de realisering van een bypass en een aantal voorzieningen voor het dorp Lomm. Dit plan wordt in 2010 verder uitgewerkt.

Hoogwatergeul Well Aijen

In haar voortgangsrapportage heeft de zelfrealisator aangegeven dat de realisatie nog niet is gestart en er een risico bestaat op vertraging van het werk als gevolg van de door RCE voorgenomen aanwijzing van het gebied van de hoogwatergeul tot archeologisch Rijksmonument. De voorgenomen aanwijzing heeft geleid tot de verplichting om een monumentenvergunning aan te vragen. De monumentenvergunning is door zelfrealisator Kampergeul B.V. aangevraagd voor het eerste van vijf vakken en zij meldt dat er geen zienswijzen tegen deze aanvraag zijn ingediend. De zelfrealisator geeft in haar voortgangsrapportage aan dat zij op voorhand geen enkele verantwoordelijkheid erkent voor een mogelijke vertraging als gevolg van de voorgenomen aanwijzing tot archeologisch Rijksmonument. Voor RWS Maaswerken is het niet tijdig realiseren van de hoogwatergeul onacceptabel. RWS Maaswerken is van mening dat de hoogwaterdoelstelling wel voor 2015 gerealiseerd kan worden en dat archeologie onder de verantwoordelijkheid van de zelfrealisator valt. In het eerste kwartaal van 2010 wordt de voortgang besproken met Kampergeul B.V. waarbij tevens wordt gereageerd op de door Kampergeul aangekondigde verwachte vertraging.

Heukelomse beekgebied en grondverwerving nevengeulen

Ten behoeve van de aankoop van gronden voor de nevengeulen voor de realisatie van de natuurdoelstelling is aan de bestuurlijke (convenant)partners ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de provincie Limburg een voorstel gedaan. In dit voorstel gaat het om de noodzaak voor het creëren van de mogelijkheid tot onteigening op basis van een provinciaal inpassingplan alsmede volledige schadeloosstelling. De provincie Limburg heeft de bereidheid getoond te onderzoeken in hoeverre er een provinciaal inpassingplan kan worden opgesteld voor de beide nevengeulen. LNV en de provincie bekijken de financiële consequenties. Een provinciaal inpassingplan geeft de mogelijkheid om alsnog te onteigenen. RWS Maaswerken is in overleg met LNV en de provincie Limburg over de wijze waarop de resterende natuurhectares kunnen worden gerealiseerd.

Voor het Heukelomse beekgebied geldt een principeakkoord over een vrijwillig ruilplan. Er wordt niet ingezet op onteigening via een inpassingsplan. Daarmee komt het aantal gerealiseerde hectares in het kader van de natuurdoelstelling voor RWS Maaswerken op 136 ha. De resterende 20 [ha] te verwerven gronden zijn nog in eigendom van de gemeente Bergen, Kampergeul B.V. en een particuliere eigenaar. De kans bestaat dat de natuurdoelstelling niet volledig wordt gerealiseerd en dat er in het Heukelomse beekgebied natschade als gevolg van de peilopzet moet worden vergoed.

4.2 Grensmaas

Consortium Grensmaas

De werkzaamheden op de locaties Bosscherveld, Meers en Itteren lopen volgens plan. Alle eigendommen op deze locaties (inclusief Borgharen) zijn minnelijk verworven. In Bosscherveld loopt de winning en verwerking van toutvenant conform planning. Ook conform planning wordt de locatie Meers droog ontgraven en werken in Itteren twee verwerkingsinstallaties. De voorbereidingen voor de aanleg van de werkweg naar Borgharen zijn eveneens gestart. Voorafgaand aan de in juli geplande verbreding van de stroomgeul in Borgharen voert Consortium Grensmaas binnenkort eerst een archeologisch onderzoek uit.

Consortium Grensmaas heeft de gewijzigde uitvoeringsmethode (droog ontgraven in plaats van nat) voor de locatie Koeweide-Trierveld in het vergunningentraject gebracht. Voor alle locaties zijn de vergunningen gewijzigd om de mogelijkheid te creëren grond van buiten de locatie toe te passen in de dekgrondberging. De provincie Limburg is, onder voorwaarde dat een verbeterde gebiedskwaliteit kan worden aangetoond, in principe positief over deze mogelijkheid. RWS Maaswerken kan ook hiermee instemmen wanneer dit binnen de contractafspraken wordt gerealiseerd.

Het ontwerp van de Itterse weerd wordt, mede naar aanleiding van opmerkingen uit de omgeving, geoptimaliseerd. Door de aanleg van drempels die grondwatereffecten van het Grensmaasplan in België moeten mitigeren is gebleken dat met het ontwerp-aanlegniveau de weerd bijna permanent onder water zou komen te staan. Een oplossing door (o.a.) het aanbrengen van meer reliëf wordt momenteel nader uitgewerkt. Besluitvorming over doorvoering van de optimalisatie dient door de convenantpartners te gebeuren. RWS Maaswerken houdt vaart in dit proces door in overleg met de convenantpartners het ontwerp aan te passen.

Rondom de verlegging van de LAL-leidingen van Air Liquide heeft het bevoegd gezag besloten dat deze uiterlijk 1 november 2010 dienen te zijn verlegd. Air Liquide is verantwoordelijk voor het verkrijgen van toestemming van de grondeigenaren om de leiding te (ver)leggen in de gronden van die eigenaren en heeft aangegeven dat 1 november 2010 haalbaar is onder voorwaarde dat de benodigde toestemming minnelijk geschiedt. Het verleggen van de leiding heeft vooralsnog geen invloed op het behalen van de hoogwaterdoelstelling.

Consortium Grensmaas heeft diverse tegenvallers (zgn. notificaties) gemeld die de uitvoering van het project volgens het Consortium Grensmaas negatief beïnvloeden. Voorbeelden hiervan zijn de gevolgen van de aanleg van de vispassage te Bosscherveld, de noodzaak tot een gewijzigde uitvoeringsmethode te Itteren en op Trierveld en diverse kleinere tegenvallers, voortkomend uit bijvoorbeeld vergunningseisen.

Overeenkomstig het bepaalde in de uitvoeringsovereenkomst met Consortium Grensmaas van juli 2005 hebben de convenantpartners Grensmaas – VenW, LNV en provincie Limburg – inmiddels diverse malen overleg gevoerd met Consortium Grensmaas over de ontvankelijkheid van deze tegenvallers en gezocht naar mogelijkheden de nadelige gevolgen op te heffen. Dit heeft nog niet geleid tot door alle partijen gedeelde concrete procesafspraken. Wel wordt in praktische zin met succes gewerkt aan het wegnemen van mogelijke oorzaken en gevolgen van eventuele notificaties. De afzet van zand en grind door het Consortium Grensmaas wordt volgens het Consortium Grensmaas bemoeilijkt door de ongunstige marktontwikkelingen. Dit maakt de overleggen over oplossingen voor de andere door het Consortium Grensmaas geconstateerde tegenvallers, lastiger.

In overleggen met Consortium Grensmaas is door RWS Maaswerken benadrukt dat financiële compensatie niet aan de orde is omdat het uitgangsprincipe is dat het project Grensmaas op basis van 'zelfrealisatie' door Consortium Grensmaas wordt gerealiseerd. Uiteraard is RWS Maaswerken overeenkomstig haar verplichting vastgelegd in artikel 15.3 van de uitvoeringsovereenkomst altijd bereid met Consortium Grensmaas van gedachten te wisselen en zich gezamenlijk met Consortium Grensmaas in te spannen te bezien of het mogelijk is hoe voor Consortium Grensmaas de negatieve effecten kunnen worden gemitigeerd.

De door Consortium Grensmaas gerealiseerde financieel-juridische organisatiestructuur is naar het oordeel van RWS Maaswerken van invloed op de omvang van de verhaalsmogelijkheden van de overheid op Consortium Grensmaas. RWS Maaswerken accepteert deze structuur niet en heeft Consortium Grensmaas gewezen op haar contractuele verantwoordelijkheid in deze. Het door RWS Maaswerken geformuleerde voorstel waarmee het pakket zekerheden zoals voortvloeit uit de uitvoeringsovereenkomst wordt geborgd, is door Consortium Grensmaas in oktober 2009 in eerste instantie verworpen. In tweede instantie heeft Consortium Grensmaas zich toch bereidwillig getoond om te bezien op welke wijze tegemoet kan komen aan de eisen die RWS Maaswerken heeft gesteld en toegezegd in het voorjaar van 2010 met een reactie te komen. RWS Maaswerken houdt nauwgezet vinger aan de pols.

Vlaamse Boertien locaties

Gelijktijdig met de uitvoering van de Nederlandse locaties wordt voorspoedig gewerkt aan de drie Vlaamse locaties. Het werk is voor circa 75% uitgevoerd en de betaling verloopt conform afspraken. De bodembestorting te Kotem is in 2009 uitgevoerd. Daarnaast voert Vlaanderen voor eigen rekening nog diverse aanvullende werken uit. De veiligheid van Maastricht, Itteren, Borgharen, Maasband en Meers is inmiddels behoorlijk toegenomen. Op verzoek van belangengroepen en omwonenden worden geregeld rondleidingen gegeven.

Permanente rivierkundige maatregelen (bodem- en oeverbestortingen)

Zowel de bestortingen in Meers als in Itteren zijn nagenoeg gereed en kunnen waarschijnlijk begin 2010 definitief worden opgeleverd. In december is gestart met de communicatie naar de bewoners en belanghebbenden over de onderzoeksresultaten van de bodem- en oeverbestorting bij Berg aan de Maas. In overleg met het waterdistrict Maastricht Maas heeft RWS Maaswerken besloten dat voor de bodem- en oeverbescherming in Obbicht volstaan kan worden met monitoring en geen (extra) maatregelen nodig zijn.

4.3 Kaden

Uitvoering kadeverhogingen

RWS Maaswerken is nagenoeg klaar met haar werk aan de kaden in Roermond, Venlo, Gennep en Middelaar. De kaden zijn op hoogte, maar dienen op enkele plaatsen nog te worden afgewerkt (inzaaien gras etc.). In de afgelopen maanden is ook de aanleg van de demontabele kaden in Blerick afgerond.

De werken zijn op 16 december 2009 formeel opgeleverd door de aannemer. In Venlo liggen op twee trajecten nog enkele tientallen meters kaden die door de gemeente zelf worden meegenomen tijdens eigen werkzaamheden. Voor beide trajecten (nabij Maasboulevardgebouw en bij het hotelplan in Blerick) is de gemeente Venlo dan ook verantwoordelijk voor de planologische en technische inpassing, voor zowel de permanente voorzieningen alsmede voor de tijdelijke voorzieningen bij hoogwater. Dit is in een bestuurlijk overleg afgesproken en in een brief aan het college van B&W vastgelegd. De door Venlo voorgestelde tijdelijke voorzieningen zijn door het waterschap goedgekeurd, waarna het tracé in het calamiteitenplan van het waterschap is opgenomen. Op basis van het calamiteitenplan wordt door het waterschap aangegeven bij welke waterstand de tijdelijke voorzieningen dienen te worden opgebouwd en wordt door het waterschap gedurende de hoogwaterperiode toezicht gehouden op de kwaliteit en standvastheid van de tijdelijke voorzieningen. In het eerste kwartaal van 2010 vindt een bestuurlijk overleg plaats over de afbouw van de laatste trajecten.

Overdracht kaden

Het met de waterschappen afgestemde plan van aanpak bij de overdracht in beheer en onderhoud wordt gestaag verder afgewikkeld. De resterende activiteiten en discussiepunten zijn ambtelijke besproken en vastgelegd. Voor de resterende discussiepunten worden in bestuurlijk overleg met het Waterschap Peel en Maasvallei nadere afspraken vastgelegd.

Sluitstukkaden

Uit de gezamenlijk met de regionale partijen uitgevoerde quick scan sluitstukkaden (QSS) is gebleken dat er op basis van de meest actuele inzichten meer kaden versterkt en aangelegd moeten worden om de toegezegde hoogwaterbescherming in Limburg te realiseren dan nu is opgenomen in de scope van het project Maaswerken. Op 17 november 2009 heeft de vaste commissie voor VenW, de commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor LNV met de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat een Algemeen Overleg gevoerd over de voortgang Zandmaas en Grensmaas. T.a.v. de sluitstukkaden is daarin aangegeven:

- Dat binnen Maaswerken € 85 mln. beschikbaar² is voor sluitstukkaden;
- Dat de regio met een voorstel komt gebaseerd op de quick scan van de waterschappen over welke maatregelen prioriteit hebben en passen binnen die € 85 mln;
- Parallel hieraan moet de provincie Limburg voor de zomer 2010 komen met een voorstel om de hoogwaterbescherming, deels te realiseren met ruimtelijke maatregelen. Het is aan de provincie om tijdig met een quick scan gebiedsontwikkeling komen met onder meer een betere financiële en hydraulische onderbouwing;
- Voor de zomer van 2010 wil de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat o.b.v. voorliggende strategieën een keuze maken op welke manier deze werken worden uitgevoerd die voor 2020 gerealiseerd moeten zijn;
- Dat het vertrekpunt daarbij is de verbetering en aanleg van kaden;
- Dat indien de provincie Limburg meer ruimte voor de Maas wil realiseren en andere maatregelen dan kaden voorstelt, dit wordt afgewogen tegen het voortzetten van de wijze waarop de Maaswerken wordt uitgevoerd.

Tevens is benadrukt dat de bijdrage van VenW gericht is op de waterveiligheid en dat de financiering door VenW zich zal beperken tot het waterveiligheidsdeel.

² Inclusief voorbereidings, administratie- en uitvoeringskosten en voor zover relevant, ook inclusief BTW.

5. Projectbeheersing

5.1 Kwaliteit

Projectbeheersing/audits

De Departementale Auditdienst van het ministerie van VenW heeft de drie aangevraagde audits uit het Maaswerken auditprogramma 2009 uitgevoerd in het vierde kwartaal. Over twee van deze audits is eind 2009 gerapporteerd. De derde rapportage wordt in het eerste kwartaal van 2010 verwacht. In het eerste kwartaal van 2010 wordt bekeken hoe de aanbevelingen uit de audits worden opgepakt. Het auditprogramma 2010 wordt in het eerste kwartaal van 2010 opgesteld.

Overgang projectsturing Maaswerken naar Dienst Infrastructuur

Vanaf 1 januari 2010 zal RWS Maaswerken worden aangestuurd door Directie Projecten/Dienst Infrastructuur (DP/DI) van Rijkswaterstaat, net als andere RWS projecten met een budget boven € 35 miljoen. RWS Limburg is verantwoordelijk voor het (bestuurlijk) omgevingsmanagement. Alle externe partijen (markt en bestuur) zijn op de hoogte gebracht van deze wijzigingen.

5.2 Scopewijzigingen

In de rapportageperiode zijn de scopes van Zandmaas en Grensmaas niet gewijzigd.

5.3 Planning

In deze paragraaf wordt voor de deelprojecten Zandmaas en Grensmaas de realisatie van de projectdoelstellingen besproken. Tabel 2 geeft een overzicht van de masterplanning.

Zandmaas rivierversuiming

Peilopzet stuwpand Grave

De realisatiefase is nog niet afgerond. Ten opzichte van de vorige voortgangsrapportage is de peilopzet met zeven maanden vertraagd. Dit heeft echter geen gevolgen voor de einddoelstelling hoogwaterveiligheid.

Grensmaas

Uitvoeringsovereenkomst Consortium Grensmaas

De werkzaamheden die door het Consortium Grensmaas worden gerealiseerd lopen volgens de planning die bij de evaluatie van 2008 is besproken. Dit betekent dat, ondanks de latere start van de werkzaamheden, er momenteel nog geen redenen zijn om het behalen van de projectmijlpalen ter discussie te stellen. De in de evaluatie gemaakte afspraken om versnellingsmogelijkheden te verkennen worden momenteel met nadere procesafspraken ingevuld.

Kaden

Kadeversterkingen Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar

Op 31 december 2009 zijn de kaden in Roermond, Venlo, Gennep (cluster 2+3) op hoogte, met uitzondering van een tweetal korte trajecten in de gemeente Venlo. De gemeente zorgt voor tijdelijke en permanente beschermingsmaatregelen in geval van hoogwater.

Sluitstukkaden

De vanuit het project sluitstukkaden noodzakelijke pas op de plaats betekent dat de termijn van de huidige scope (realisatie 2015/2017) niet meer zal worden gehaald.

Uit een conceptplanning voor de sluitstukkaden volgt een opleveringsdatum van eind 2019/begin 2020. Genoemde einddatum is ook genoemd door de staatssecretaris in het Algemeen Overleg van 17 november 2009 met de vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat, de commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Deze termijn is realistisch bij een voortvarende start. Iedere vertraging heeft direct effect op de haalbaarheid van 2020. De masterplanning wordt na definitieve besluitvorming over het exact uit te voeren pakket aan prioritaire sluitstukkades aangepast.

Tabel 2 Overzicht Masterplanning

Maatregel	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Zandmaas																							
Kadeaanpassing Boermond, Venlo en Gennep, Cluster 2&3																							
Retentie Lateraalkanaal West, Zuidelijk deel																							
Verdieping Sambek																							
Hoogwatergeul Lomm																							
Hoogwatergeul Well-Aijen																							
Verdieping Grave																							
Proefproject Eroderende Oevers																							
Grensmaas																							
Grensmaas 11 locaties																							
Sluitstukaden																							
Waaier Locaties																							
Mitigerende Maatregelen Fase 4																							
Permanent Rivierkundige Maatregelen																							

5.4 Financiën

Projectbudget

In deze rapportage wordt voor de financiële verantwoording uitgegaan van de onderverdeling Zandmaas en Grensmaas. Onderstaande tabel geeft, uitgaande van het referentie projectbudget ten tijde van het OTB, het totaal aan mutaties weer. De mutaties staan uitgesplitst in tabel 4 en 5 en de mutaties die zich in deze periode hebben voorgedaan, worden onder tabel 3 toegelicht.

Tabel 3 Projectbudget (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

	OTB/POL pp'98	Wijzigingen Incl. prijsindexering		Project budget V&W begroting pp '09	Nog bij te dragen LNV
		Vorige perioden	Deze periode		
Zandmaas	311	228,8	-/-5,6	534,2	8,4 ³
Grensmaas	60	81,6	5,5	147,1	6,7 ⁴
Totaal	371	310,4	-/-0,1	681,3	15,1

Het projectbudget van Zandmaas is deze periode gedaald door overboeking van € 5,3 miljoen binnen het begrotingsartikel Maaswerken van Zandmaas naar Grensmaas. Daarnaast is het budget van Zandmaas gedaald door een correctie die het projectbudget in evenwicht brengt met de Rijksbegroting. Deze correctie was nodig omdat in de overgangsfase van RWS naar een BLS-dienst de inkomsten niet correct waren verwerkt. Dit is nu opgelost. Verder is het budget van Zandmaas gestegen met € 0,2 miljoen ten gevolge van het verwerken van ontvangsten in 2009. Het budget voor de Zandmaas bedraagt per 31-12-2009 € 534,2 miljoen voor rekening van het ministerie van VenW. Inclusief de bijdrage van het ministerie van LNV is in totaal € 542,6 miljoen beschikbaar.

Het projectbudget van Grensmaas is deze periode gestegen met € 5,3 miljoen door de reeds genoemde overboeking vanuit de Zandmaas. Hierdoor is het bestaande tekort bij Grensmaas opgelost vanuit het overschot bij Zandmaas (het verschil tussen het projectbudget en de actuele prognose). Dit tekort bij Grensmaas was ontstaan door twee zaken die binnen de scope Grensmaas erbij zijn gekomen, namelijk extra kosten voor het opsporen en ruimen van explosieven à € 4 miljoen en rivierkundige maatregelen à € 10 miljoen. Daarnaast is het budget van Grensmaas gestegen door een correctie die het projectbudget in evenwicht brengt met de Rijksbegroting. Deze correctie was nodig omdat in de overgangsfase van RWS naar een BLS-dienst de inkomsten niet correct waren verwerkt. Ook dat is nu opgelost. Voor de Grensmaas is na deze mutaties € 147,1 miljoen voorzien voor rekening van het ministerie van VenW. Inclusief de nog te ontvangen bijdrage van het ministerie van LNV is € 153,8 miljoen beschikbaar voor het project.

Mutatieoverzichten

In tabel 4 en 5 staan voor de Zandmaas en de Grensmaas specificaties van alle mutaties, uitgesplitst in scopewijzigingen, mee- en tegenvallers en technische mutaties. De bedragen van de mutaties zijn met behulp van de IBOI-index⁵ teruggerekend naar de bedragen op prijspeil 1998.

Tabel 4 Mutatieoverzicht Zandmaas (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

V&W Budget Zandmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR (DGR ⁶) ZM en GM
---------------------	-----------------------------	-----------------------------	--	---

³ Tevens neemt het ministerie van LNV binnen Zandmaas pakket I de aankoop van 214 ha natuurgronden voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van LNV.

⁴ Tevens draagt het ministerie van LNV via de reguliere subsidiëring van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (750 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van LNV.

⁵ IBOI-index is de index voor de Bruto Overheidsinvesteringen. Deze is als volgt: '98-'99 was 1,4%, '99-'00 was 2,5%, '00-'01 was 4,5%, '01-'02 was 3%, '02-'03 was 2,75%, '03-'04 was 1,23%, '04-'05 was 0,39%, '05-'06 was 0,66%, '06-'07 was 0,44%, '07-'08 was 1,5% en '08-'09 was 2,14%.

⁶ Deltaplan Grote Rivieren

TB en POL Zandmaas	311,0	311,0	1998	12° DGR
Scopewijzigingen				
Kaden bevolkingscentra	34,1	35,4	2000	12° DGR
Hoogwatergeul Ooijen	-/-13,6	-/-14,1	2000	13e DGR/1° VGR
Nevengeul Belfeld	0	0,0		
Bereiken 100% hoogwaterbescherming	11,4	13,6	2003	4° VGR
Herstel Rijkse Bemden	11,1	13,0	2005	8° VGR
Verhoging Risico algemeen	33,0	38,5	2005	8° VGR
Vermindering aankoop natuurgronden (14 ha)	-/-0,1	-/-0,1	2006	10° VGR
Uitbreiding scope Sluitstuk Kaden (ophoging budget)	12,5	15,0	2008	14° VGR
Uitbreiding scope Sluitstuk kaden (verhoging opvangen binnen budget)	-/-12,5	-/-15,0	2008	14° VGR
Saldo scopewijzigingen	75,9	86,3		
Technische Mutaties				
Toevoeging Budget Risicoreserve	44,5	46,3	2000	13° DGR/1° VGR
Desaldering inkomsten proefproject 1	7,7	7,7	1998	6° DGR
Desaldering overige inkomsten t/m 2001	8,2	9,0	2001	13° DGR/1° VGR
Desaldering overige inkomsten 2002	0,3	0,3	2003	15° DGR/3° VGR
Desaldering overige inkomsten 2003	1,2	1,4	2003	5° VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	1,2	1,5	2004	7° VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	0,1	0,1	2005	9° VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	1,6	1,9	2006	10° VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	3,4	4,0	2007	13° VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,2	0,2	2008	15° VGR
Desaldering overige inkomsten 2009	0,2	0,2	2009	17° VGR ⁶
Grondaankopen LNV	-/-2,4	-/-2,5	2000	13° DGR/1° VGR
Peilopzet	5,2	5,5	2000	13° DGR/1° VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-8,2	-/-9,6	2004	6° VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-10,1	-/-12,0	2005	8° VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,1	0,1	2007	12° VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	-/-4,3	-/-5,3	2009	17° VGR ⁷
Technische mutatie (ontvangsten)	-/-0,5	-/-0,5	2009	17° VGR ⁶
Saldo technische mutaties	48,4	48,3		
Mee- en tegenvallers				
Herijking raming op basis van TB	20,9	21,8	2000	13° DGR/1° VGR
Afrondingsverschillen	0,5	0,5	2005	9° VGR
Administratieve correctie	-/- 0,1	-/- 0,1	2006	11° VGR
Saldo mee- en tegenvallers	21,3	22,2		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998				
	456,6			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		22,5	2001	12° DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		11,0	2002	14° DGR/2° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		9,6	2003	5° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004		4,1	2004	7° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2005		1,5	2005	9° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,1	2006	10° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		2,0	2007	12° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		7,4	2008	14° VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		6,2	2009	16° VGR
Saldo loon- en prijsbijstelling		66,4		
Totaal beschikbare budget 2009		534,2		

⁷ Deze mutatie wordt opgenomen in de Voorjaarsnota 2010

Tabel 5 Mutatieoverzicht Grensmaas (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

V&W Budget Grensmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR of DGR ZM en GM
Ontwerp Streekplan Grensmaas	60,0	60,0	1998	12^e DGR
Scopewijzigingen				
Roosteren	0	0	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Mutaties door onderhandelingsresultaat	6,8	8,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Mutaties door afspraken met Vlaanderen	16,1	19,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Overige scope aanpassingen	12,7	15,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Toevoeging risicoreserve Grensmaas	10,6	12,6	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Saldo scopewijzigingen	46,2	54,6		
Technische Mutaties				
Desaldering overige inkomsten 2003	1,1	1,3	2003	5 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	0,3	0,3	2004	7 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	2,1	2,5	2005	9 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	0,1	0,1	2006	11 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	0,6	0,7	2007	13 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,3	0,4	2008	15 ^e VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,3	0,4	2007	12 ^e VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	4,3	5,3	2009	17 ^e VGR ⁶
Technische mutatie (ontvangsten)	0,2	0,2	2009	17 ^e VGR ⁶
Saldo technische mutaties	9,3	11,2		
Mee- en tegenvallers				
Herijking n.a.v. het Eindplan Grensmaas	5,4	6,0	2002	15 ^e DGR/3 ^e VGR
Herijking ramingen n.a.v. POL Grensmaas	1,4	1,4	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Saldo mee- en tegenvallers	6,8	7,4		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998	122,3			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		3,6	2001	12 ^e DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		0,8	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		0,5	2003	5 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004/2005		2,5	2005	9 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,3	2006	10 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		1,6	2007	12 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		1,2	2008	14 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		1,4	2009	16 ^e VGR
Totaal loon- en prijsbijstelling		13,9		
Totaal beschikbare budget 2009		147,1		

⁶ Deze mutatie wordt opgenomen in de Voorjaarsnota 2010

Uitgaven, inkomsten, verplichtingen en geplande kasstromen

In onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van uitgaven, inkomsten, aangegane verplichtingen in deze rapportageperiode en van toekomstige kasstromen.

Tabel 6 Uitgaven (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal
Zandmaas	269,7	13,4	283,1
Grensmaas	66,2	8,6	74,8
Totaal	335,9	22,0	357,9

Tabel 7 Inkomsten (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal
Zandmaas	25,3	0,2	25,5
Grensmaas	6,2	0	6,2
Totaal	31,5	0,2	31,7

Tabel 8 Aangegane verplichtingen (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

	Totaal vorige perioden	Deze periode	Totaal
Zandmaas	311,9	20,0	331,9
Grensmaas	81,4	0,9	82,3
Totaal	393,3	20,9	414,2

Tabel 9 Kasritme (Bedragen in miljoen EURO, incl. BTW)

	t/m 2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 e.v.	Totaal
Zandmaas									
V&W	256,0	27,1	42,5	38,0	33,5	37,7	28,5	70,9	534,2
LNV nog bij te dragen									8,4 ⁸
Grensmaas									
V&W	63,6	11,1	13,0	4,2	4,2	4,2	4,2	42,6	147,1
LNV nog bij te dragen									6,7 ⁹
Totaal V&W									681,3

Tabel 9 bevat een inschatting van het kasritme voor beide deelprojecten voor de periode 2010-2014. Deze reeks wordt regelmatig geactualiseerd op basis van de voortgang van het project. Daar de daaruit voortvloeiende begrotingsmutaties pas in de eerst volgende wijzigingswet op de begroting kunnen worden doorgevoerd, kan de geactualiseerde kasreeks afwijken van de meerjarige beschikbare bedragen in de Rijksbegroting

Uitputting post onvoorzien

In het projectbudget is een budget voor onvoorzien opgenomen ten behoeve van de uitvoering van het project. Dit budget is opgebouwd uit een onderdeel "Onvoorzien" en een onderdeel "Risico algemeen" dat tot en met VGR 9 "Risicoreserve" werd genoemd. Een overzicht van de mutaties is gegeven in bijlage 6.

Het beschikbare budget "Onvoorzien" van de Zandmaas bedroeg initieel € 76,1 miljoen. In deze verslagperiode heeft zich geen mutatie voorgedaan. Per 31 december 2009 bedraagt het beschikbare budget 'Onvoorzien' € 59,0 miljoen. Het beschikbare budget "Onvoorzien" van de Grensmaas is per 31 december 2008 ongewijzigd en bedraagt € 5,0 miljoen.

Het budget "Risico algemeen" bedroeg voor de Zandmaas initieel € 88,1 miljoen (standlijn 1-1-2005). Inmiddels is in totaal € 29,6 miljoen van deze post overgeheveld naar het maatregelbudget en resteert € 58,5 miljoen. Het budget "Risico algemeen" voor de Grensmaas bedroeg initieel € 12,6 miljoen. Er is nog geen geld overgeheveld naar de uitvoeringsmaatregelen.

⁸ Tevens neemt het ministerie van LNV de aankoop van 214 ha natuurgronden binnen pakket I voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van LNV.

⁹ Tevens draagt het ministerie van LNV via de reguliere subsidiëring van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (750 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van LNV.

5.5 Risico's

In tabel 10 is de impact van de risico's uitgedrukt in tijd en geld zichtbaar gemaakt. De geldrisico's zijn afgezet tegen de beschikbare budgetten voor "Risico algemeen". De tijdrisico's beschrijven de mogelijke vertraging op de masterplanning.

Tabel 10 Impact risico's (tijd en geld)

Impact risico's Zandmaas en Grensmaas	ZM GELD		GM GELD		ZM TIJD		GM TIJD	
	VGR 16	VGR 17	VGR 16	VGR 17	VGR 16	VGR 17	VGR 16	VGR 17
Juridisch kader grondverzet	0,8 – 3	0,8 – 3	-	-	-	0-12 mnd	-	0-12 mnd
Contracteringwijze hoogwatergeulen	3,8	3,0	-	-	0-24 mnd	0-24 mnd	-	-
Sluitstukkaden	22,5	22,5	-	-	-	n.t.b.	-	n.t.b.
Tegenvallers Consortium Grensmaas	n.v.t.	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	-	-	n.v.t.	n.v.t.
Grondverwerving natuurgronden	-	-	-	-	0-18 mnd	0-18 mnd	0-18 mnd	0-18 mnd
Uitstel oplevering CG mijlpalen 2017, 2018 en 2022	-	-	-	-	-	-	0-24 mnd	0-24 mnd
Monitoringverplichtingen	-	-	0,5 – 2	0,5 – 2	-	-	-	-
Rivierkundige werken	-	-	3 – 6,8	3 – 6,8	-	-	-	-
Onvoorziene bodemverontreinigingen	-	-	0,9 – 2,7	0,9 – 2,7	-	-	-	-
Aanbestedingsrisico's	-	-	1 – 4	1 – 4	-	-	-	-
Diversen (conditionering: kabels/leidingen)	-	-	0,7 – 3,7	0,7 – 3,7	-	-	2 mnd	2 mnd
Risicoprofiel	27,1 – 29,3	26,3 – 28,5	6,1 – 19,2	6,1 – 19,2	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd
Verwachtingswaarde risico's	27,2	26,4	11,6	11,6	12 mnd	12 mnd	12 mnd	12 mnd
Beschikbaar budget Risico algemeen	58,5	58,5	12,6	12,6				

Toelichting risicoprofiel

Juridisch kader grondverzet

Geld: € 0,8 - 3 miljoen

Tijd: 0 – 12 maanden

Trend: onveranderd

De inwerkingtreding van het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) per 1 januari 2008 heeft tot gevolg dat voor het toepassen van grond en bagger als verondiepingsmaatregel niet langer een Wm- of Wvo-vergunning (Wet Milieubeheer / Wet verontreiniging oppervlaktewateren) noodzakelijk is. Door zowel Delfstoffen Combinatie Maasdal (DCM) als Consortium Grensmaas (CG) zijn aangepaste vergunningen verkregen respectievelijk aangevraagd die het werk vergemakkelijken. De op 22 december 2009 in werking getreden Waterwet beoogt een vereenvoudiging te bewerkstelligen van de vergunningverwerving op het gebied van het waterbeheer. Voor een aantal maatregelen is vertraging in de vergunningafgifte (relevant voor de start van de werkzaamheden)voorzien door het ontbreken van bij de Waterwet horende besluiten zoals het Besluit Lozing buiten inrichtingen. In enkele gevallen moet nu in plaats van een melding met een proceduretijd van enkele dagen een vergunning met een doorlooptijd van maximaal 26 weken worden doorlopen. Met de betrokken bevoegde gezagen wordt intensief overlegd om de (kans op) vertragingen te minimaliseren. Naast de ontwikkelingen rond de Bbk (o.a. de Cie Verheijen) worden de Europese en nationale wet- en regelgeving op het gebied van grondverzet nauwgezet gevolgd, vanwege het potentiële risico dat hiervan blijft uitgaan.

Contracteringswijze hoogwatergeulen*Geld: € 3,0 miljoen**Tijd: 0-24 maanden**Trend: onveranderd*

Bij de hoogwatergeul Lomm heeft het risico betrekking op mogelijke problemen van grondlevering van RWS Maaswerken in tijd en kwaliteit. Door het definitief worden van de gunningen Stuwpannd Grave en Stuwpannd Sambeek en gemaakte afspraken over de wijze waarop de grond verwerkt zal worden is het risico volledig beheerst. Het gereserveerde bedrag van € 0,8 miljoen voor het restrisico is dan ook komen te vervallen.

Kampergeul B.V. heeft in januari 2009 per brief aan RWS Maaswerken kenbaar gemaakt dat zij onvoorwaardelijk de realisatie van de hoogwatergeul Well Aijen ter hand zal nemen en af zal ronden binnen de in de overeenkomst bepaalde termijnen. Tussen de gemeente Bergen en de zelfrealisator Kampergeul B.V. is een overeenkomst gesloten. Deze overeenkomst is door de gemeenteraad bekrachtigd in het kader voor de realisatie van het gebiedsplan Maaspark Well. Het gebiedsplan, waarin ook de Hoogwatergeul Well Aijen is opgenomen maakt geen onderdeel uit van de overeenkomst tussen Rijkswaterstaat en de zelfrealisator.

Belangrijkste knelpunt voor de zelfrealisator is het archeologisch onderzoek. Tot het moment van acceptatie van een passende oplossing door alle betrokkenen (zelfrealisator / provincie Limburg / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) blijft het risico voor het uitvoeren van deze maatregel door RWS Maaswerken actueel, zij het met een relatief lage kans (restrisico: 20% kans op een gevolg van € 15 miljoen).

Door de zelfrealisator is recentelijk aangegeven dat hij momenteel daadwerkelijk een vertraging van de startwerkzaamheden verwacht vanwege de voorgenomen aanwijzing tot archeologisch monument. RWS Maaswerken is van mening dat het tijdig realiseren van de hoogwatergeul op grond van de overeenkomst een verantwoordelijkheid is van Kampergeul B.V.

Sluitstukkaden*Geld: € 22,5 miljoen**Tijd: n.t.b.**Trend: Stijgend*

Uit de gezamenlijk met de regionale partijen uitgevoerde quick scan sluitstukkaden (QSS) is gebleken dat er op basis van de meest actuele inzichten meer kaden versterkt en aangelegd moeten worden om de toegezegde hoogwaterbescherming in Limburg te realiseren dan nu is opgenomen in de scope van het project Maaswerken.

Op 17 november heeft de vaste commissie voor VenW, de commissie voor de Rijksuitgaven en de vaste commissie voor LNV met de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat een Algemeen Overleg gevoerd over de voortgang Zandmaas en Grensmaas (zie 'Sluitstukkaden', paragraaf 4.3).

Voor de voortgang worden in het eerste kwartaal van 2010 twee sporen uitgewerkt:

1. een schriftelijke opdracht richting de waterschappen, waarin de kaders (eisen, raming, planning etc) voor de uitwerking van het pakket aan kaden, eenduidig worden geformuleerd; en
2. de provincie zal worden gevraagd te komen met een quick scan gebiedsontwikkeling die moet voldoen aan de hydraulische uitgangspunten, financiële dekking etc.

De trend van het risico is stijgend, aangezien ten opzichte van de huidige masterplanning een vertraging ontstaat. Dit aspect is tevens besproken in het Algemeen Overleg van 17 november 2009.

Tegenvallers Consortium Grensmaas*Geld: n.t.b.**Tijd: n.t.b.**Trend: stijgend*

Op basis van artikel 15.3 uit de uitvoeringsovereenkomst heeft het Consortium Grensmaas een aantal tegenvallers (notificaties) in het project gemeld. De convenantpartners Grensmaas – VenW, LNV en provincie Limburg – hebben inmiddels diverse malen overleg gevoerd met het Consortium Grensmaas over de ontvankelijkheid van deze tegenvallers. Dit heeft nog niet geleid tot door alle partijen gedeelde concrete procesafspraken. Dit maakt de overleggen over oplossingen voor de andere door Consortium Grensmaas geconstateerde tegenvallers lastiger. Hierbij is opgemerkt dat financiële compensatie door de overheid van tegenvallers gezien het 'zelfrealisatie-principe' (CG realiseert voor eigen rekening en risico) niet aan de orde is.

Wel wordt ondertussen in praktische zin met succes samengewerkt aan het zoveel mogelijk wegnemen van mogelijke oorzaken voor eventuele notificaties. Met name de ongunstige marktontwikkelingen voor de zand- en grindafzet tgv de kredietcrisis zorgen hierbij voor een extra complicatie. Per saldo is daardoor sprake van een lichte stijging van dit risico, vooral gerelateerd aan het behalen van de mijlpalen. Mogelijke consequenties uitgedrukt in geld zijn momenteel niet te bepalen.

Grondverwerving natuurgronden

Geld: n.v.t.

Tijd: 0-18 maanden

Trend: onveranderd

Het verwerven van gronden specifiek voor de natuurdoelstelling blijft, vanwege ontbrekende mogelijkheden om het onteigeningsinstrumentarium in te kunnen zetten, met name bij de Zandmaas achter bij de verwachtingen / doelstellingen. Inmiddels heeft overleg met het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de provincie Limburg plaatsgevonden, waarbij gezamenlijk voorstellen zijn uitgewerkt om de realisatie van de natuurdoelstelling tot stand te brengen.

Voor de Grensmaas is besloten om pas na de afronding van het Grensmaasplan door het Consortium Grensmaas eventueel benodigd aanvullend beleid en instrumentarium in te zetten om gebieden die als onvergraven natuur zijn aangeduid te kunnen verwerven. De minnelijke verwerving binnen de Grensmaas loopt op dit moment nog naar tevredenheid.

Dit risico heeft geen financiële elementen. Ten aanzien van de tijdsgevolgen is er gemiddeld een kans van 50% op vertraging die kan oplopen tot achttien maanden. De trend van dit risico is per saldo onveranderd.

Uitstel oplevering CG van mijlpalen 2017, 2018 en 2022.

Geld: n.v.t.

Tijd: 0 – 24 maanden

Trend: onveranderd /stijgend

In de overeenkomst met het Consortium Grensmaas is bepaald dat in 2008 en 2012 de voortgang van het Grensmaasproject geëvalueerd wordt. Doel van deze evaluaties is om vast te stellen of de mijlpalen voor de hoogwaterbescherming in 2017, natuurdoelstelling in 2018 en het einde project in 2022 nog haalbaar zijn. In de door Consortium Grensmaas en RWS Maaswerken gezamenlijk opgestelde evaluatie van 2008 is geconcludeerd dat Consortium Grensmaas bij de start van de uitvoering enige vertraging heeft opgelopen, maar dat aanpassing van de mijlpaaldata van de projectdoelen nu niet aan de orde is. Uitspraken over mogelijke verschuivingen van einddata worden pas gedaan in 2012, wanneer ook duidelijk is wat de resultaten zijn van de versnellingsopties om de opgelopen vertraging weer in te lopen. Daarnaast heeft Consortium Grensmaas recentelijk aangegeven dat men in de bouw aantoonbaar last heeft gekregen van de gevolgen van de kredietcrisis. Door terugloop in de afname van de producten wordt een tijdelijke reductie van de winningcapaciteit onontkoombaar geacht. Dit kan invloed hebben op het tijdig bereiken van de einddoelen. Het Consortium Grensmaas is contractueel gehouden aan het halen van de einddatum van hoogwaterdoelstelling.

De trend van dit specifieke risico is momenteel onveranderd. Als echter de informatie over de tijdelijke productiereductie van Consortium Grensmaas vanwege de crisis in de bouw hierbij in ogenschouw wordt genomen, kent dit risico een stijgende trend, met name door het feit dat er nauwelijks aan beheersing gedaan kan worden.

Monitoringverplichtingen

Geld: € 0,5 – 2 miljoen

Tijd: n.v.t.

Trend: onveranderd

Dit risico betreft met name de monitoring van de grondwaterstand bij de Grensmaas. Gegeven de overeenstemming met Vlaanderen over het voorkomen van de verdroging van Habitat- en Vogelrichtlijngebieden vergt dit wellicht extra aandacht. Hieromtrent vindt overleg met Vlaanderen plaats. Het grondwatermonitoringnet is inmiddels operationeel en over de uitkomsten vindt regulier overleg plaats met de relevante Vlaamse partijen. Deze uitkomsten kunnen leiden tot vervolgvactiteiten (vierde fase mitigatie, uit te voeren in 2010). Hiervoor is de risicoreservering opgenomen. Er worden geen tijdgevolgen van dit risico verwacht. De trend van dit risico is onveranderd.

Rivierkundige werken

Geld: € 3 – 6,8 miljoen
Tijd: n.v.t.
Trend: onveranderd

In Itteren en Meers is het aanbrengen van de bestortingen gestart in 2009 en deze werkzaamheden worden in 2010 afgerond. In Berg aan de Maas worden de rivierkundige werken in 2010 gestart en in 2012 afgerond. Daarnaast is er een aantal "aandachtslocaties" waar middels monitoring de ontwikkelingen door de Nederlandse en Vlaamse rivierbeheerder worden gevolgd. Mogelijk zijn additionele rivierkundige werken (met name steenbestortingen) nodig als gevolg van onvoorspelbare morfologische effecten als erosie. Tijdens de realisatie van het project zal meer zicht ontstaan op de noodzaak van deze werken. Na de uitvoering van de maatregelen zal het risico een dalende trend kennen. Vooralnog is dit onveranderd

Onvoorziene bodemverontreinigingen

Geld: € 0,9 – 2,7 miljoen
Tijd: n.v.t.
Trend: dalend

Het betreft hier het risico dat bodemverontreinigingen worden gevonden op gronden die in het bezit zijn van de Rijksoverheid. Bij dit risico worden geen vertragingen verwacht omdat de bodemkwaliteit goed in kaart is gebracht, mede gezien de verplichting van het afgeven van een schone grondverklaring bij de overdracht van gronden van de Rijksoverheid aan het Consortium Grensmaas. De trend van het risico is dalend nu er tot op heden nog geen onvoorziene bodemverontreinigingen zijn voorgekomen.

Aanbestedingsrisico's

Geld: € 1,0 – 4,0 miljoen
Tijd: n.v.t.
Trend: dalend

Er bestaat altijd een risico dat alsnog door derden of door de Nma een procedure wordt aangespannen. De inschatting betreft hier de proceskosten. In geval de rechter de klagers in het gelijk zou stellen, kunnen de kosten fors oplopen. Deze kans wordt echter laag ingeschat. Het risico lijkt beheerst door de goede afstemming met de Europese Commissie. De risicoreservering voorziet in dekking voor eventuele proceskosten. Een vertraging in tijd wordt ten aanzien van dit risico in deze fase van het project niet meer aanwezig geacht.

Diversen

Geld: € 0,7 – 3,7 miljoen
Tijd: variërend per risico
Trend: onveranderd

Het risico betreft onder andere mogelijke meerkosten in verband met eventuele planschade die door de overheid uitgekeerd moet worden en niet door de overheid op het Consortium Grensmaas verhaald kan worden. Hierbij gaat het voornamelijk om planschade op basis van de Wet ruimtelijke ordening. Verder bestaat er nog de mogelijkheid dat extra kosten moeten worden gemaakt voor verder onderzoek en bijdragen in de verwijdering van Explosieven. Hieraan is begin 2009 een risico toegevoegd: extra kosten voor de verlegging van kabels en leidingen, indien de NKL-regeling niet van toepassing wordt verklaard voor zelfrealisatie projecten. Momenteel worden de financiële gevolgen hiervan ingeschat op 50% kans op 2 miljoen euro meerkosten.

5.6 Prognose eindstand

In de prognose eindstand is de actualisatie van ramingen en risicoprofiel verwerkt.

Tabel 11 Prognose eindstand deze rapportageperiode

	Raming inclusief realisatie	Risico profiel	Verwachting waarde risico's	Prognose eindstand	Onzekerheid bandbreedte risico 10% - 90%	Beschikbaar budget
Zandmaas	474,3	26,3 - 28,5	26,4	500,7	+/- 3,6	534,2

Grensmaas	134,7	6,1 – 19,2	11,6	146,3	+/- 5,2	147,1
------------------	-------	------------	------	-------	---------	-------

Bedragen in miljoen EURO

De prognose eindstand van Zandmaas is ten opzichte van VGR 16 met € 1,7 miljoen gestegen door onderstaande wijzigingen:

- Nu duidelijk is wat exact moet gebeuren bij de stuw Sambeek, is de raming aangepast. Dit heeft geleid tot een verhoging van de raming van € 5,0 miljoen.
- Voor de aanleg en ophoging van de stedelijke kaden is de prognose eindstand met € 1,8 miljoen naar beneden bijgesteld.
- Bij de hoogwatergeul Lomm is de post Risico Algemeen gedaald met € 0,8 miljoen.
- Aanpassingen bij diverse maatregelen hebben geleid tot een verlaging van de raming met € 0,7 miljoen.

De prognose eindstand van Grensmaas is ten opzichte van VGR 16 met € 0,6 miljoen gedaald door een aantal zeer kleine aanpassingen in ramingen van maatregelen.

**17° Voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas
is een document van Rijkswaterstaat Maaswerken**

Postadres:
Postbus 1593
6201 BN Maastricht

Bezoekadres:
Avenue Ceramique 125
Maastricht

Telefoonnummer: 043 - 387 0303

Faxnummer: 043 - 387 0359

Internet: <http://www.maaswerken.nl>

Bijlage 1   Afkortingenlijst

Bbk	Besluit bodemkwaliteit
B&W	Burgemeester en wethouders
BLS	Batenlasten stelsel
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
CG	Consortium Grensmaas
pDG	plv Directeur Generaal
DGR	Deltaplan Grote Rivieren
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAL	Liquid Air Leiding
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
NKL	Nadeelcompensatieregeling verlegging kabels en leidingen '99
Nma	Nederlandse mededingingsautoriteit
OTB	Ontwerp-Tracébesluit
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
pp'	prijspeil
QSS	Quick scan sluitstukkaden
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
RWS	Rijkswaterstaat
VGR	Voortgangsrapportage
VenW	Ministerie van Verkeer & Waterstaat
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Wm	Wet milieubeheer
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewateren

Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas maatregelen

De karakterisering van het Zandmaasproject volgens Tracébesluit (18 december 2001), POL-aanvulling Zandmaas (1 februari 2002) en scope Zandmaas 2001 (december 2001) en wijziging 2006, is weergegeven in de onderstaande tabel.

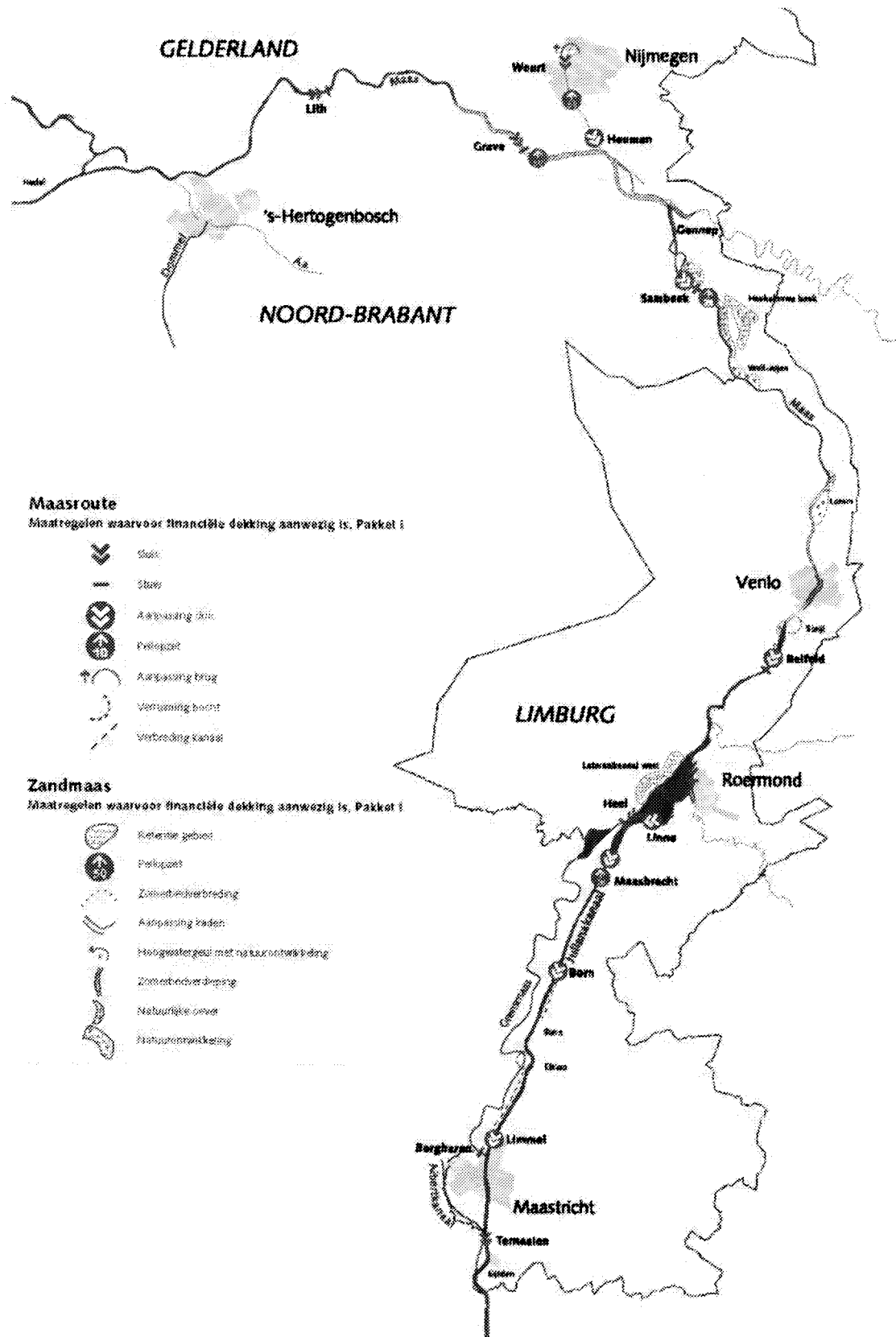
Doelstelling Zandmaas	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Hoogwaterbescherming, op zodanige wijze dat de bevolking achter de kaden van de Zandmaas, die aangelegd zijn in het kader van het Deltaplan Grote Rivieren, een beschermingsniveau van 1/250 per jaar, maatgevende afvoer 3275 m³/s in 2015 wordt geboden. ☐ Het in de periode tot 2015 realiseren van beperkte natuurontwikkeling in de Zandmaas die in het Tracébesluit en POL Zandmaas geconcretiseerd is in 556 hectares, aangevuld met 60 ha natuurcompensatie. 	
Plangebied Zandmaas	
<p>Het zomer- en winterbed van de Maas van Maaskilometer 70 (benedenstrooms van Linne) tot en met Maaskilometer 226,5 (Hedel), aangevuld met:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ retentiegebied Lateraalkanaal West; ☐ bergings- en bewerkingslocaties die buiten het winterbed kunnen liggen; ☐ compenserende en mitigerende maatregelen die buiten het winterbed kunnen liggen. 	
Maatregelen Zandmaas Pakket I	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kadeaanpassingen Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar ☐ Sluitstukkaden, de aanpassingen aan de overige DGR-kaden in het plangebied ☐ Retentiegebied Lateraal Kanaal West ☐ Hoogwatergeulen Lomm en Well-Aijen ☐ Rivierverruiming Belfeld, km 87-92 ☐ Rivierverruiming Sambeek, km 109-120 ☐ Rivierverruiming Grave, km 155-175 ☐ Rivierverruiming Lith km 176-181 ☐ Mitigerende maatregelen peilopzet, aanpassing bruggen en stuwen ☐ Compensatieplan Natuur 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Proefproject eroderende oevers ☐ Compensatie benedenstroomse effecten Den Bosch ☐ Aankoop natuurgebied Heukelomse Beek, natuurlijke oevers en 25 m oeverstroken ☐ Grondverwerving nevengeul Belfeld West, nevengeul Sambeek Oost
Resultaat Zandmaas Pakket I	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Hoogwaterbescherming 1/250 per jaar, maatgevende afvoer 3275 m³/s, 70% in 2008 en 100% in 2015 ☐ 556 ha natuur plus 60 ha compensatie van natuurwaarden die verloren zijn gegaan 	

Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas maatregelen

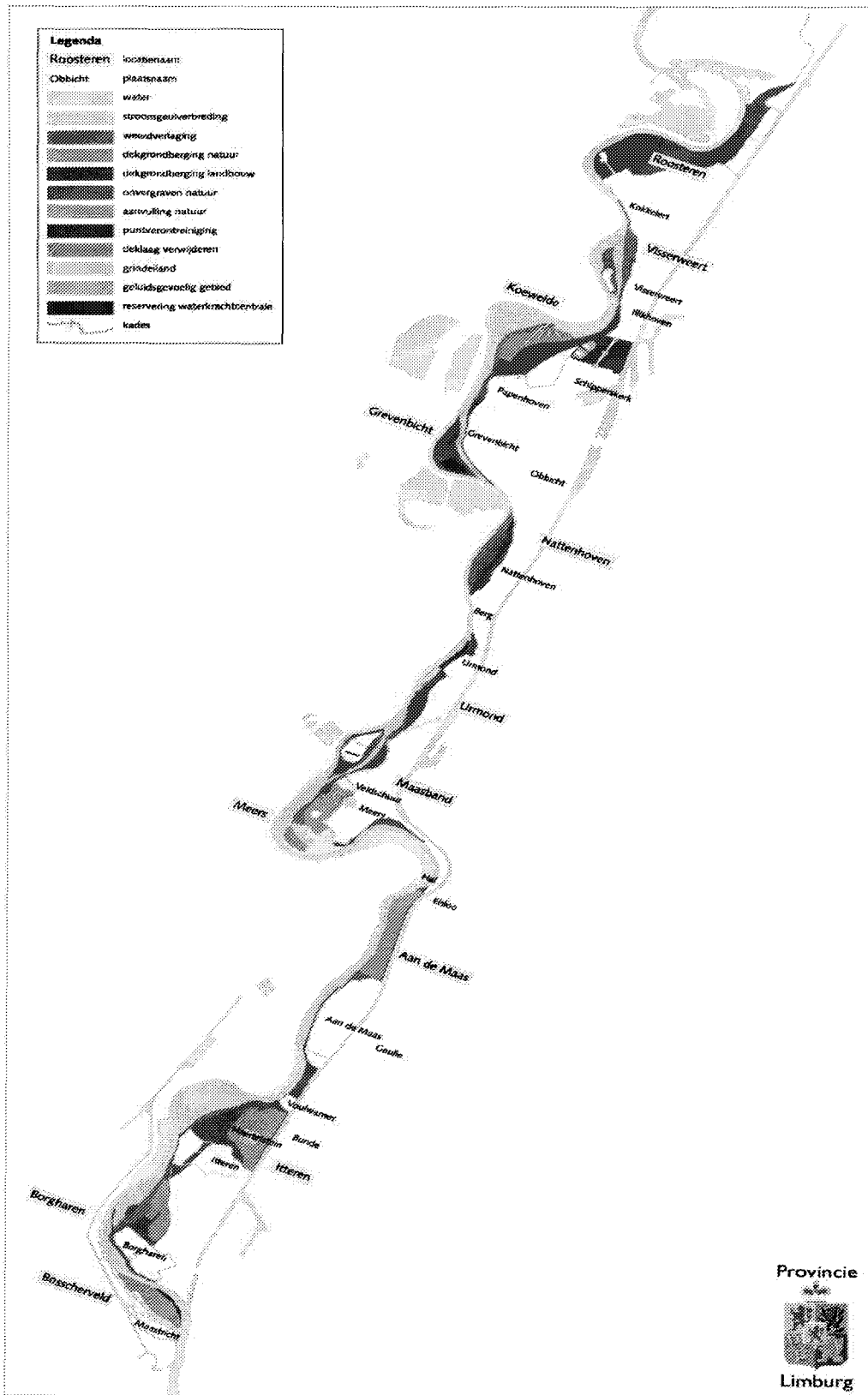
De karakterisering van het Grensmaasproject volgens het Eindplan Grensmaas, vastgesteld door Gedeputeerde en Provinciale Staten op 21 december 2001 en het POL Grensmaas vastgesteld door Provinciale Staten op 1 juli 2005 en de ministeriële afspraken in de Vlaams-Nederlandse Verklaring met betrekking tot het uitvoeren van werken aan de Gemeenschappelijke Maas op 3 mei 2005, is weergegeven in onderstaande tabel.

Doelstelling Grensmaasproject	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Het door rivierverruiming verlagen van de hoogwaterstanden in de Maas met als maatstaf dat uiterlijk in 2017 de gebieden, die door de op basis van de Deltawet Grote Rivieren aangelegde kaden zijn beschermd, een kans op overstroming hebben van 1/250 per jaar maatgevende afvoer 3275 m³/s. ☐ Het in de periode tot 2018 tot ontwikkeling brengen van tenminste 1000 ha natuur binnen het Grensmaasgebied. Deze natuurontwikkeling is gekoppeld aan het ecologisch herstel van de rivier zoals vastgelegd in de intentieverklaring voor de inrichting van het Maasdal in Limburg van 26 november 1992. ☐ Het winnen van ten minste 35 miljoen ton grind voor de nationale behoefte (provinciale taakstelling). 	
Plangebied Grensmaas	
Het Maasdal van Maastricht tot en met Roosteren van Maaskilometer 15 tot en met Maaskilometer 55.	
Maatregelenpakket Grensmaas	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Uitvoeringsovereenkomst Grensmaas omvat de maatregelen: dekgrondverwijdering (dv), stroomgeulverbreding (sv), weerdverlaging (wv), aanleg nevengeulen (ng), aanvulling plas (ap), sanering (sa), dekgrondberging (db), natuurontwikkeling (no) en kadeophoging (ka) op de volgende locaties: Bosscherveld dv, db, no Borgharen sv, wv, db, no Itteren sv, wv, db, no Aan de Maas sv, db, no Meers sv, wv, db, no Maasband sv, wv, ng, no Urmond sv, wv, sa, no Nattenhoven wv, db, ka, no Grevenbicht ng, no Koeweide sv, wv, db (2 delen), no Visserweert sv, wv, ng, no 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Proefproject Meers : sv, wv,db, ap, no ☐ Vlaamse locaties (België): Hochter Bampd sv, ap, no Herbricht sv, no Kotem sv, wv, no ☐ Roosteren: compensatie voor de kadeaanleg in 1996 en realiseren beschermingsniveau. ☐ Mitigatiemaatregelen: maatregelen ter voorkoming van significante waterstandsverhogende effecten dan wel verdroging aan Vlaamse zijde ☐ Rivierkundige werken (oever- en bodemverdedigingen)
Resultaat Grensmaasproject	
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Hoogwaterbescherming (1/250 per jaar; maatgevende afvoer 3275 m³/s): 100 % in 2017 ☐ Natuur aan Nederlandse zijde: circa 1100 ha (nieuwe) natuur in 2018 ☐ Delfstoffen: circa 52 miljoen ton grind 	

Bijlage 4   Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute

Bijlage 5   Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas

Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 17

In deze bijlage zijn voor Zandmaas en Grensmaas de mutaties toegelicht in het projectbudget en in de ontwikkeling van de post "Risico algemeen".

Zandmaas**Tabel 1 Mutatie projectbudget Zandmaas**

Detailtering mutatie projectbudget Zandmaas in VGR 17		€ miljoen
1	Onttrekking aan projectbudget van Zandmaas van € 5,3 miljoen om scopewijziging bij Grensmaas te financieren binnen het Maaswerken begrotingsartikel	-/- 5,3
2	Correctie op ontvangsten en verwerking ontvangsten 2009	-/- 0,3
Totale mutatie VGR 17		-/- 5,6

Tabel 2 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas

Detailtering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas in VGR 17		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2005		88,1
1	Vergunningverlening en monitoring proefproject 2	-/- 1,0
Standlijn per 1 januari 2006		87,1
2	Nadeelcompensatie DGR Kaden	-/- 4,3
3	Schaderegeling peilopzet Grave	-/- 7,1
4	Keringen in de Roer i.v.m. invulling Wet op de waterkering	-/- 7,5
Standlijn per 1 januari 2007		68,2
5	Monitoring grondwatereffecten peilopzet Grave en Sambeek (aanwending van risico ten gunste van budget)	-/- 1,5
Standlijn per 30 juni 2007		66,7
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2007		66,7
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2008		66,7
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2008		66,7
6	Overboeken van de restant PM-post bestemd voor de kadenmaatregelen van "risico algemeen" naar "budget"	-/- 8,2
Standlijn per 30 juni 2009		58,5
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2009		58,5

Grensmaas**Tabel 3 Mutatie projectbudget Grensmaas**

Detaillering mutatie projectbudget Grensmaas in VGR 17		€ miljoen
1	Toevoeging vanuit het projectbudget van Zandmaas van € 5,3 miljoen om scopewijziging bij Grensmaas te financieren binnen het Maaswerken begrotingsartikel	5,3
2	Correctie op ontvangsten	0,2
Totale mutatie VGR 17		5,5

Tabel 4 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas

Detaillering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas in VGR 17		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2006		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 1 januari 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2009		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2009		12,6